

poudère». Trenta-sis anys més tard vaig tornar-ho a sentir igual en els pobles del vessant conflentí, Pi, Castell etc. Però a Prats de Molló en digueren *la liputère* amb *-t-*. També ha tingut curs en publicacions franceses la forma *Llapodère* amb *a*, que jo no he sentit enlloc, però no mancarà de fonament i es deu basar en vells cadastres; i és la que posà P. Fouché, amb una «explicació» que no valia la pena de reproduir (*AlcM*) ni de refutar, puix que no és més que una vacuïtat. Tothom en el país està d'acord que el nom a aqueixa vall li ve del dels cirerers d'arboç.

LLAMPUGA, 'peix marí', 'Coryphaena hippurus', mot comú a tot el romànic del Mediterrani, si bé hi ha raons per creure que vagi propagar-s'hi en part o per tot, des del català: d'origen incert, probablement pertanyent a la família del greco-llatí *LAMPARE*, *λάμπειν*, 'resplendir', pel color daurat de la seva pell; però no està ben explicada la terminació *-uga*, que difícilment pot ser sufix, i tampoc no és prou segur que pugui resultar d'una evolució del gr. *λάμπουσα* 'la resplendent', per fonètica catalana. □ 1.ª doc.: 1361-5, *lampuga* en un doc. mall. (*BSAL* VII, 120a).

En efecte enlloc no és ni ha estat tan difós i conegut com a les Illes, a les quals es refereixen també la cita de 1518 en *AlcM* i la de 1609 en el *DAG*. «Puja dalt l'arbre / i vetla si veus tortugues / o qualque estol de llampugues: / com per l'olla no tenim / ni carn, ni porc, ni saïm, / i som pobres com Sant Pere, / dinarem d'una caldera» (*PdAPenya, Po. Pop.*, 44, i un altre que cito a *BOTIL*), veg. també en les *Comèdies* de Bartomeu Ferrà (*IdOr* I, 93).

Així les descriu «*Die Balearen*»: «Sa pesca de llampugues o lampredes, les quals amen s'ombra: per això, per pescar-les se serveixen els pescadors de grans bocins de suro, i a l'entorn d'ells s'acumulen els peixos, i al voltant s'hi tira una xerxa en forma de sac», Arxiduc Ll. Salvador (p. 137, i per a llur abundància a Menorca, II, 355); «poisson semblable à la langouste, *hippurus*», FebrCard.; per a les Pitiüses, JnCastelló (*Ibiza y Form.*, 121), en parla junt amb el rap; a Felanitx m'explicaven quan van a pescar *sə ləmpúgə* (1964); i a Cala Ratjada, que prenen com a senya *Sa Muntanya de Carrossa* quan pesquen *llampuga* (1969). No dic, és clar, que no sigui també conegut en el Continent. Ja figura com a rim en *-uga* en el dicc. de rims de JMarc; «*llampuga: hippurus*», OPou (*TbPu.*, 65); *DTö*. 1670; Lacav.; *BDC* XI, 55, XVIII, 241; Esteve Albert, «*llampuga: dorado*», *El Archivo* de Dénia, II, 155.

Com a castellà, veiem *lampuga* en Enric de Villena, 1423; en la trad. del nostre Robert de Nola; en Covarrubias (obra tota penetrada de lèxic valencià); i l'usà un cop Quevedo, la propensió del qual per als mots pintorescos, vinguin d'on vinguessin, és tan coneguda; en canvi no el reconeixen com a castellà ni Carus (*Prodromus Faunae Medit.* II, 666) ni el malagueny Medina Conde: tot indica, doncs, que en castellà és catalanisme; i els informes de Galícia són també negatius o impliquen nom importat de fora (V. la nota 2 del

DECH).

D'altra banda tenim un oc. *lampugo*, però doc. només des d'un autor francès de 1562; i també una dada llenguadociana de Rondelet, l'any 1554, apunta a un catalanisme, veg. les dades i idees de G. Colon (*ZRPb* I.XXXVIII, 78-79; i *Enc. Ling. Hisp.*, 220). A Itàlia: romanesc *lampuga*, *-uca*, napol. *lampuc*, Siracusa *lampugu*, Catània *alampuia*, Tàranto *lambuca* o *lambuga*, Malta *lampuca*, campid. *lampúga* (manlleu hispànic, reconeix MLWagner, *DiEtSdo.*; *BDC* x, 144; *RFE* IX, 236); serbo-croat *lampuga* a Rad i Ragusa (Skok, *ZRPb* I, 524); Cíclades *λαμπούγα*. Com a nom mediterrani el reconegueren ja Schuchardt (*ZRPb*. xxx, 724) i Barbier, *RLR* LVII, 319; LVIII, 315-6; LXV, 4.

Segons aquest seria derivat del gr. *λάμπω* 'resplandeixo' o del seu derivat *λαμπάς* 'antorxa', pel color del peix, que encara que sigui blau argentat per damunt i groc taronjat per sota, dins de l'aigua apareix tot daurat, d'on li ve el nom de *dorado* que té també en cast., i *daurat* a Mallorca, *daurada* a Niça, *indorada* a Gènova: s'hi adhereixen el *FEW* (v, 146) i *AlcM*, invocant altres noms de peix provinents d'aquesta arrel (veg. ací a *LLAMBREGAR*), si bé aquests no són del gènere *Coryphaena* sinó del *Crenilabrus*, molt diferent.

El «sufix» seria *-ŭca*, el qual apareixeria en l'it. *acciuga* 'anxova' i *besugo*, noms de peix; però aquell és absolutament recusable (prové d'ΑΡΙΨΑ amb *-g* antihàtica); i aquest, si fa no fa, també, tenint en compte el que s'ha pogut aclarir de l'origen d'aquest mot (*DECH*, *DCEC*); altres casos de tal sufix (*caluc*, *porruc*, *peiic*), són ben poc susceptibles com a suport de la idea per diverses menes de raons, en tot cas és sufix rar, poc vivaç. I formes suditalianes, com el romanesc i tarentí *lampuga*, sic. *lampugu*, *alampuia*, fan sospitar que el *lampuca* de Nàpols, Malta, i en part Tàranto, no és més que una ultra-italianització d'un *lampuga* importat (el «ll. vg. **LAMPŪCA*» d'*AlcM* és abús evident). Resta, doncs, un greu element d'incertitud en aquesta etimologia.

No es pot descartar la idea que es tracti del grec clàssic *λάμπουσα* 'la resplendent' (part. actiu fem. del verb en qüestió), que llatinitzat com a **LAMPŪSA*, i perdent la *-s*, hagués admés una *-g* antihàtica (cf. *dugues*, *LLAGUT*, *PU(G)A*, *FALUGA* etc.). Això, però, exigiria que fos importació catalana pertot arreu (com també s'inclina a creure-ho Colon), com ho és certament en sard, castellà, gallec, sembla ser-ho generalment en llengua d'Oc, i el denuncia com a tal la *ll* en el murcià *llampuga*. Sabent l'antic paper cabdal dels pescadors catalans amb base a Sardenya i Sicília, la idea d'una propagació fins a les Cíclades, i fins a Ragusa, no és absurda.

En l'aspecte fonètic, cal reconèixer que en la nostra llengua la caiguda de la *-s* etimològica entre vocals és un fet que es produeix en diverses condicions, més que cap en terminacions com *-osa* (Ribagorça etc.), en mots que tinguin una *l* (*lloella*, *lloanca*, llavors fins i tot sense acció dissimilatòria), no sempre només davant l'accent (*afuar*, però també *fua*) i a les Balears